

“İslâm’ın Öngördüğü Çevre Ahlâkının Neresindeyiz?”

Prof. Dr. Bekir TATLI
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz

Günümüz Türkiye’si hatta İslâm dünyasının önemli bir kısmı için can sıkıcı bir durum söz konusudur. 21. yüzyılın ortalarına yaklaştığımız şu yıllarda insanımıza hâlâ ideal bir çevre bilinci kazandırabilmiş değiliz. Hiç de azımsanamayacak bir kesimin, sokak, mahalle, cadde, spor alanları, toplantı/miting meydanları, mesire yerleri, göller ve denizler hatta okullar gibi nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerin kirletilmesine duyarsız kaldığı, tepki göstermediği, tepki gösteren az sayıdaki insanın seslerini duyuramadığı yönünde oldukça fazla örnekle karşı karşıyayız. Duyarlı bir insan ve Müslüman olarak bunlardan rahatsız olmamak mümkün değildir. Hâlbuki çevre bilinci, temizlik kültürü, başka insanlara hatta diğer canlılara saygı konusunda Kur’ân ve Sünnet’ten bir çırpıda onlarca hatta yüzlerce delil göstermek işten bile değildir. Ne var ki bunca delilin hayatımıza yansması pek olmamışa benziyor. Aynı konuda Avrupa ve Amerika’nın İslâm dünyasına göre oldukça iyi bir durumda olduğunu, onlardaki çevre bilincinin henüz küçük yaşlardan itibaren oluşturulduğunu müşahede etmekteyiz. Sunmak istediğimiz bildiri, çocuklarımıza çevre bilinci ve ahlâkının kazandırılması için yapılması gerekenlerle ilgili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre bilinci, İslâm, Sünnet, temizlik kültürü, çocuk eğitimi

Abstract

Where are we in Point of the Morality of Environment Targeted by Islam?

There is an annoying situation for today’s Turkey, even for an important part of the Islamic World; in the midst of the 21st century, we have not been able to gain our people the ideal environment consciousness yet. We face a lot of examples of the fact that many people remain insensitive to the pollution of areas where the population density is high such as streets, neighborhoods, streets, sports areas, meeting squares, recreation areas, lakes and seas, even schools and a lot of people do not react to this situation and a small number of responding people can not give out their voices. As a sensitive person and Muslim, it is not possible not to be disturbed about it. However, it is very easy to show dozens or even hundreds of proofs from the Qur’an and Sunnah in a very short time regarding environmental awareness, clean-up culture, respect other people even other living. However, it seems like so much evidence has not been reflected in our life. We also see that Europe and America are in a very good situation compared to the Islamic world, and that the environmental awareness has been established from the very early ages. The declaration we would like to present will be about what we need in order to acquire morality our children's environmental awareness.

Keywords: Environmental awareness, Islam, Sunnah, cleaning culture, child education

Giriş

Yüce dinimizin evrensel değerlerine sahip çıkan insanlar olmak ve gayri müslim devletler nazarında İslâm âlemi olarak daha fazla küçük duruma düşmemek adına, Türkiye ve İslâm dünyası için en kısa zamanda çözmemiz gereken bir problem söz konusudur. Modern çağ ve teknoloji çağı gibi tanımlamalara konu olan 21. yüzyılın ortalarına yaklaştığımız şu yıllarda İslâm coğrafyası bir tarafa Türk insanına dahi yeterince öğretilmediğimiz bir *çevre bilinci* sorunu gündemden güne kendini daha da hissettirmektedir. İnsanlarımızın pek çoğu için “temizlik kültürü” ancak sloganik ifadelerde kendine yer bulabilmiş ve gitgide aşınmaya yüz tutmuş bir değerden ibarettir. “Herkes kendi evinin önünü temizlese bütün mahalle tertemiz olur!”, “İslâm temizlik dinidir!”, “Temizlik imandandır.”, “Temizlik imanın yarısıdır.”, “Ağaç yaşken eğilir.”, “Aslan yattığı yerden belli olur!” ve benzeri güzel ifadeleri bilmeyenimiz yok gibidir. Ne var ki güzel değerler aşıl原因an bu tür ifadelerin günlük hayattaki yansıması hiç de istenen düzeyde değildir.

Problem Tespiti

Köyler için de tehlike çanları gitgide çalmakta ise de, özellikle nüfusu belli bir sayının üzerinde olan yerleşim yerlerinde yaşayan ve sayıları hiç de azımsanamayacak bir kesimin, sokak, mahalle, cadde, spor alanları, toplantı/miting meydanları, mesire yerleri, su kenarları ve denizler hatta okullar gibi insanların birlikte yaşadığı yerlerin kirletilmesine veya tahrip edilmesine sessiz/duyarsız kaldığı, tepki göstermediği, tepki gösteren az sayıdaki insanın seslerini duyuramadığı yahut tehdit edildiği hatta birtakım istenmeyen muamelelere maruz bırakıldığı yönünde maalesef oldukça fazla kötü örnekle karşı karşıyayız. Sokak ve mahallelerimiz büyük oranda pislik içindedir. Yerlere sigara izmariti hatta sigara kutusu, kâğıt mendil, kuruyemiş kabuğu, çiklet vs. atmak, daha da iğrenci ağız dolusu tükürmek sanki sıradan davranışlar kabilindedir. Gerçi her sokakta çöp tenekesi veya çöp atmak için ayrılmış yerler vardır ancak insanlarımızdan önemli bir kısmı bunları kullanma konusunda oldukça tembeldir yahut çöplerini çöp tankının hemen yanı başına attığında görevini yapmış edasıyla oradan ayrılabilir kadar rahattır. Onlara göre, atılan çöpün başkalarını rahatsız edip etmemesi, rüzgâr, kedi-köpek ve sair etkenlerle etrafa dağılıp çevreyi kirletmesi kâle alınır bir problem dahi değildir. Nasıl olsa belediye çöpçüleri gelip onları oradan kaldıracaklardır! “Hem zaten çöpçüler bunun için maaş almıyorlar mı?”, “Tabii ki oraları temizlemek onların görevidir!”

Bu çarpık anlayış herhalde pek çok kimsede vardır ve bu şekilde düşünenlerin sayısı ne yazık ki tahmin edilenden de fazladır. Mahallemizdeki bir bakkaldan aldığı dondurmanın kabını, dükkân kapısının hemen yanı başında duran çöp kovasına atmak yerine sessizce ortalığa bırakıveren ve giyim tarzından hiç de cahil birine benzemediği anlaşılan bir hanıma neden çöpünüzü yere atıyorsunuz diyerek tepki gösterdiğimizde, “*Sadece ben mi atıyorum, herkes atıyor!*” şeklinde aldığımız cevap, insanlarımıza bu bakış açısının ne derece hatalı olduğunu anlatabilmek için maalesef daha çok mesafeler kat etmemiz, eskilerin tabiriyle “kırk fırın ekmek yememiz” gerektiğini üzümlere anlamıştık.

Benzer hatta daha da vahim bir manzaraya umre görevi için kutsal topraklara gitme imkânı bulduğumuzda da rastlamış ve adeta kahrolmuştuk. Kâbe'nin de içinde bulunduğu tavaf alanı ve harem bölgesi ile Medine'deki Peygamber Mescidi (Mescid-i Nebevî) lââyık olduğu üzere ve elden geldiğince sürekli temiz tutuluyor ve gerçekten göz kamaştırarak şekilde dezenfekte ediliyordu. Buralarda temizlik açısından insanı rahatsız edecek bir durumla karşılaşmak pek mümkün değildir. Gelin görün ki, harem-i şeriften çıkıp otellerin yer aldığı mahalle ve sokaklara ilerledikçe, çevreye yayılmış çöp yığınları arasında yürümek zorunda kaldığımızda, İslâm'ın en kutsal mekânlarında iki farklı zihniyet ve iki farklı âlem ile karşılaşmanın onur kırıcı ezikliğini yaşamak durumunda kalırsınız.

Bu durum, gerçekte kutsal metinlerimizde (Kur'ân ve Sünnet) yer alan değerlerimizin gerçek hayata yansımada problem yaşadığımız anlamına gelmektedir. Duyarlı bir insan ve Müslüman olarak bundan rahatsız olmamak mümkün değildir. Hâlbuki bir Müslüman olarak çevre bilinci, temizlik kültürü, başka insanlara hatta diğer canlılara saygı konusunda Kur'ân ve Sünnet'ten bir çırpıda onlarca hatta yüzlerce delil göstermek işten bile değildir. Ne var ki bunca delilin hayatımıza yansımada istenen/arzu edilen seviyede olmamıştır. Aynı konuda Avrupa ve Amerika'nın İslâm dünyasına göre oldukça iyi bir durumda olduğunu, onlardaki çevre bilincinin henüz küçük yaşlardan itibaren oluşturulduğunu çeşitli defalar müşahade etme imkânı bulmuşuzdur. Bu anlamda bizlerin de ne yapıp edip çocuklarımıza erken yaşta çevre bilinci ve temizlik kültürünü yerleştirmemiz gerekmektedir.

Problemın çözümünü için ne yapmak gerekiyor?

Müslüman olmak bir tarafa bir insan olarak bile şu an yaşadığımız Türk toplumunda yerleşik olan çevre bilinci seviyesinden memnunluk duymak mümkün değildir. Bunun sebepleri üzerine mutlaka düşünmek ve *radikal/köklü tedbirler* alıp kısa vadede olmasa bile orta veya uzun vadede kesinlikle sonuca ulaşmak gerekmektedir. Temel problemimiz

özellikle yakın çevremiz olan Türkiye'deki çevre bilinci ve temizlik kültürünün yeterli düzeyde olmamasıdır ve bunun eğitim yoluyla üstesinden gelinebileceğine inanıyoruz. Üstelik dinimizin öğretilerinde bunun için son derece bol ve yeterli malzeme bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler büyük oranda bu sorunun üstesinden gelmiş görünmektedir. Ayrıca meselenin kutsal metinler merkezli olmadığını düşünüyoruz. Bu çerçevede bizim de en azından orta ve uzun vadede hedefe ulaşmak yolunda mevcut problemin halli için herhalde şu sorulara cevap bulmamız kaçınılmazdır:

1. Genel olarak dinlerin, kutsal metinlerinde çevre bilinci ve temizlik kültürü adına mensuplarına kazandırmak istedikleri evrensel değerler yeterli seviyede midir?
2. Çevre bilinci gelişmiş ülkelerde konumuzla ilgili hangi değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır?
3. Çocukluktan itibaren örgün eğitimde bu değerlerin aşılmasında hangi metotlar, nasıl uygulanmaktadır?
4. Örgün eğitim esnasında, dinî eğitim veren kurumların (kilise, havra, sinagog vs.) bir katkısı söz konusu mudur?
5. Dinî eğitim veren kurumların bir katkısı söz konusuysa, bu katkı ne düzeyde olmakta ve bunun denetimi nasıl yapılmaktadır?
6. Çocuklara çevre bilincinin kazandırılmasında ve bunun takibinde sadece manevî yaptırım (kötü/ahlâksız insan olma korkusu, âhirette ceza görme tehlikesi vs.) mi öngörülmekte yoksa maddî yaptırımlar da öğretilmekte/hatırlatılmakta mıdır?
7. Kanunlar vasıtasıyla uygulanan maddî yaptırımların manevî yaptırımlardan daha etkili olduğu ve şayet maddî cezalar öngörülme sadece manevî yaptırımların tek başına etkili olmayabileceği söylenebilir mi?
8. Bu anlamda çevre bilinci konusunda bireylerin eğitilmesinde yahut istenen seviyeye getirilmesinde dinlerin öğretilerinin değil anayasa ve yasaların asıl belirleyici olduğu iddia edilebilir mi?
9. Türkiye ve diğer İslâm ülkeleri için problemin kaynağı nedir? Neden bu sorunu köklü ve kalıcı olarak halledememekteyiz?
10. İslâm dininin kutsal metinlerinde yer alan değerler bu bilincin aşılmasında yetersiz mi kalmaktadır? Yoksa sorun bunların eğitim ve öğretiminde midir?
11. Sorun Kur'ân ve Sünnet'te değilse (ki öyle gözüküyor), bunların eğitim ve öğretimi esnasında nasıl bir metot yanlışlığı yapılmaktadır?

12. Çevre bilincinin yeterli seviyeye çıkarılması için manevî bilinç kazandırmanın yanı sıra bireysel ve toplumsal anlamda insanları kontrol edebilmek adına maddî yaptırımların da artırılması ve daha da önemlisi, bunların sınıf ve statü farkı gözetilmeksizin mutlaka uygulanabilirliğinin temin edilmesi de gerekmez mi?

Bu soruların kesin cevapları herhalde, gelişmiş ülkelerde yaygın olan dinlere mensup kişiler arasında temizlik kültürü veya daha geniş anlamıyla çevre bilincinin ve değerler eğitiminin nasıl verildiği konusunu yerinde irdelemekte; sonra da elde edilen verilerin Türk ve İslâm dünyasındaki verilerle kıyaslamakta yatmaktadır. Bu da geniş kapsamlı ve uzun vadeli bir ekip çalışmasını gerektirmektedir.

Etkili Çözüm için Yasal Düzenlemeler ve Yaptırımlar Şarttır

Kuşkusuz, çevre bilinci konusunda henüz istenen seviyede olmamızın çeşitli sebepleri vardır. Bunlar büyük oranda uygulamadan kaynaklanan sebepler olup, etkili ve kararlı bir şekilde üzerlerine gidildiği takdirde bunların üstesinden gelmemek mümkün değildir. İnsanî değerler bütün dinlerde aşağı yukarı aynı öneme sahiptir. Bu değerlerin korunması ve kollanması ise aynı zamanda dinlerin de insana yüklediği bir görevdir.

Ne var ki, dinler soyut varlıklarıyla insana çevre bilinci konusunda zorla bir şeyler yaptıracak özellikte değildir. Onların yaptırımını ancak manevî boyutta olup, bunlar mahiyeti itibariyle âhirete yönelik birtakım engelleyici tedbirler kabilindedir ve bunların yerine getirilmemesi durumunda dinler kişiyi vicdanıyla baş başa bırakır. Bunun dışında söz gelimi kolundan tutarak, zorlayarak, cebir ve şiddet yoluyla insanları belli davranışları yapmaya sevk edemez. Farz-ı muhal (farz edelim ki) dinler zor kullanarak bir şeyler yaptırmış olsaydı bile yine de o davranışların istenen şekilde sergilenebilmesi noktasında gönülsüzlük ve isteksizlik söz konusu olacağından arzu edilen verim yine alınamayacaktı.

İşte bu yüzden yasalar ve kurallar marifetiyle ile insanlara bir şeyler yaptırılmak istendiğinde, bu işin icrası sadece kişiyle vicdanı arasına bırakılıp sonuç alınması beklenemez; bilâkis işin bir de maddî yaptırım yönü mutlak surette vardır ve olmalıdır. Bu yüzden insanların genelini rahatsız eden davranışları sergileyenler sadece manevî olarak kınanmakla kalmaz aynı zamanda cezaî yükümlülük olarak o tür kişilerin bazı tazminatları veya cezaları ödemesi de gerekir. Sözgelimi, avlanma yasağı olan yerlerde/aylarda avlanarak yasağı çiğneyenler, o hayvanları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bıraktıkları için sadece manevî olarak vicdan azabı çekmekle baş başa bırakılmaz; bunun yanı sıra

maddî olarak belli bir para cezasına da çarptırılmak suretiyle engellenmek durumunda bırakılırlar. Böylelikle o suçu işleyen kişinin veya aynı fiili işlemeyi tasarlayan başkalarının bir daha aynı hatayı yapmasının önüne geçilmek istenir. Bu eğitim açısından son derece önemli ve faydalı bir uygulamadır.

Aynı şekilde insanlarımızın çevre bilinci konusunda istenen düzeye gelmesi için de, çevreye az veya çok zarar veren kişilerin mutlaka cezaya çarptırılacakları, mesleği ve hüviyeti ne olursa olsun hiç kimse için asla cezadan kaçış olmadığı hususunu çok kararlı bir şekilde göstermek gerekmektedir. Aslında işlenen bir **suça ceza öngörmek** oldukça önemlidir ancak bizce bundan daha önemli bir başka husus vardır ki o da, **cezadan kaçışın hiçbir surette mümkün olmadığını**; toplumsal kimliği veya statüsü ne olursa olsun, suç işleyen insanın mutlaka bunun bedelini ödemek zorunda bırakılacağını, bundan asla kurtuluş olmayacağını net bir şekilde göstermektir. Bu anlamda mesela toplumda mevkii ve saygınlığı büyük/yüksek olan kimseler suç işlemiş olsa da, bunun bir bedeli olmalı ve o ceza mutlaka ödetilmelidir. Araya birtakım hatırı sayılır kimseler konularak söz konusu suçun cezasız kalmasına müsaade etmek, aslında toplumdaki adalet duygusunu temelinden sarsan bir hareket olduğundan, yol açtığı yaralar da onulmaz/tedavi edilmez bir durum arz edecektir; bunun da anlamı toplumsal cinayettir. Bunun yerine, Kur'ân'ın da vurguladığı gibi kendi sevdiklerimiz aleyhine bile olsa, adaletin işletilmesi görevinden asla taviz verilmemelidir.

Çevre bilinci konusunda da aynı kararlılıkla hareket etmek gerekir. Bu yüzden kamu malına zarar veren ve insanların zararına olacak birtakım hayat şartlarının ortaya çıkmasına sebep olanlar, buna zemin hazırlayanlar en şiddetli şekilde cezalandırılmalıdır. Çünkü işlenen suç bireysel gibi görünse de, bunun bütün toplumu olumsuz şekilde etkileyecek hatalar zincirini beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden çevreyi kirleten ve ekolojik dengenin bozulmasına sebep olan kişi veya kuruluşlar, en etkili bir şekilde cezalandırılmalı ve bedeli ne olursa olsun bu cezanın infazı/tahsili konusunda asla ödün verilmemelidir. Türk toplumu olarak da bizim yapmamız gereken, çevre bilinci konusunda aynı duyarlılıkta olmaktır.

Bize göre Türkiye ve İslâm dünyasındaki asıl sorun, kanunî tedbirlerin alınmamış olmasında değil bunların icra ve takibi konusunda gerekli kararlılığın bir türlü gösterilememiş olmasındadır. Bunun yerine getirilebilmesi için;

- Kısa vadede öncelikle ailede sonra ise okullarımızda gerekli eğitimin verilmesi ve

bunların bizzat uygulamaya geçirilmesi noktasında ailelerin ve eğitimcilerin titizlikle takibi zorunludur. Bu anlamda küçük yaştaki çocukların evde kendi odalarını; okulda ise sınıf ve sıralarını her gün/hafta düzenli olarak temizlemesinin sağlanması, bunun için teşvik edilmesi, karşılığında maddî/manevî bazı hediyeler/ödülleri/teşvikler öngörülmesi faydalı olabilir. En iyi, en temiz, en düzenli oda/sıra/sınıf yarışmaları yapılması, kazanan kişilerin toplum önünde onurlandırılması ve alkışlanması çok önemlidir. Ne var ki, bu aşamada çocukların eğitiminde **en önemli ve en yakın tehlike**, bizzat yakın çevredeki büyüklerin (anne, baba vs.) ve eğitimcilerin kötü örnekliliği olacaktır. Çünkü büyüklerinden veya öğretmenlerinden kötü örneklerle karşılaşan bir çocuğun, almış olduğu eğitimin önemine inanması ve ahlâkî değerleri hayatı boyunca devam ettirip sonraki nesillere aktarması mümkün değildir. Bu nedenle çocukla birlikte anne, baba, kardeşler, okul arkadaşları ve öğretmenler de aynı özeni göstermek durumundadır. Aksi halde, söz gelimi sigara içen ve izmaritini yere atan bir anne/babanın/öğretmenin çocuklara sigaranın ve çöpleri etrafa atmanın ne kadar kötü bir alışkanlık olduğunu anlatmaya çabalaması gibi sonuçsuz kalmaya mahkûm bir eğitim süreci yaşanacaktır.

- Orta ve uzun vadede ise hedef, çocuklara verilen eğitimin bütün okula, bütün mahalleye ve daha büyük kitlelere ulaştırılması ve böylelikle mümkün olduğunca çok sayıda insanın eğitilmesidir. Ayrıca bunun kanunî takibinin yapılması da olmazsa olmazdır. Çevre bilinci eğitiminin bütün insanlara ulaştırılması kısa vadede gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir hedeftir. Bu hedefe ulaşmak için belki de birkaç nesil sabredilmesi ve ısrarla konunun takibi gerekir. Bu yapılmadığı takdirde saman alevi gibi kısa vadede elde edilen güzel sonuçların da kaybedilmesi ihtimal dâhilindedir. Bu yüzden yeterli bir çevre bilinci oluşturulması için basın, yayın, kitle iletişim araçları, interaktif ve sanal âlem, sosyal medya, velhasıl yazılı ve görsel medyanın bütün vasıtaları kullanılmalı ve bir devlet politikası halinde konunun takibi mutlaka yapılmalıdır. Bunun için zaman zaman toplanacak komiteler veya çalıştay benzeri faaliyetlerle, verilen eğitimde geri dönüşümün ne derece sağlandığı ve ulaşılması gereken hedefe ne kadar yaklaşıldığı, ne oranda başarı elde edildiği, muhtemel problemlerin halli konusunda ne gibi adımlar atılması gerektiği gibi konuların bir millî eğitim politikası ve devlet meselesi olarak ele alınması zaruridir.

Muhtemel Çıktılar

Teklif ettiğimiz uzun soluklu çalışmamızın kısa, orta ve uzun vadede muhtemel çıktıları şu şekilde sıralanabilir:

- Gelişmiş ülkelerdeki çeşitli dinlere mensup insanların çevre bilinci konusunda nasıl eğitildikleri konusu, ilgili literatürün tetkiki ve etkili gözlem tekniğiyle tespit edilebilecektir.
- Bu eğitim esnasında dinlerin herhangi bir katkısının olup olmadığı ve bunun nasıllığı belirlenebilecektir.
- Bu anlamda bireylerin çevre bilinci ediniminde, aileden itibaren aldıkları dinî bilgilerin birinci, ikinci, üçüncü vs. hangi derecede etkili olduklarının ortaya çıkarılabilmesi için metodik bir zemin oluşturulabilecektir.
- İleri seviyedeki ülkelerde yaygın bulunan dinlere mensup kişilerin öncelikle kendi dindaşları arasında çevre bilinci konusunda uygulama farkı olup olmadığı belirlenebilecektir.
- Yine aynı coğrafyada yer alan çeşitli dinlere mensup kimselerin, diğer din mensupları ile aralarında konumuzla ilgili bilgi ve uygulama farklılığının bulunup bulunmadığı anlaşılabilir.
- Bu durumda aynı coğrafyada yaşayan ve aynı kanunlara tabi olan farklı dinlere (Hıristiyanlık, Yahudilik, İslam, vd.) mensup kişilerin, çevre bilincinin aynı duyarlılıkta olup olmadığı gözlemlenmeye çalışılacaktır.
- Çalışmamızla yine gelişmiş ülkelerde yaşayanlar arasında nispeten dindar olan ailelere mensup bireylerin çevreye karşı duyarlılıklarının, dine karşı soğuk/mesafeli yahut dinin öğretilerini bütünüyle veya kısmen reddeden (ateist, deist vs.) kimselere göre hangi durumda olduğunun tespitine gayret edilecektir.
- Aynı zamanda gelişmiş ülkelerde meskûn Müslümanlar ile Türkiye'deki Müslümanlar arasında çevre bilinci konusunda ne gibi benzerlikler yahut farklılıklar olduğu tespit edilebilecektir.
- Oradaki Müslümanlar ile Türkiye'dekiler arasında anlamlı bir uygulama farklılığı tespit edilmesi durumunda bunun iki coğrafya arasındaki kanunlardan ve bu kanunların uygulanması esnasındaki kararlılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığı irdelenebilecektir.
- Türk insanının istenen seviyede çevre bilinci edinmesi noktasında, gelişmiş ülkelerde yaşayan gerek Müslüman gerekse diğer din mensuplarının müspet

uygulamalarından nasıl istifade edilebileceğine yönelik neler yapılması gerektiğine dair ulaşılan tespit ve tekliflerin bilim ve siyaset çevrelerinden yetkili kimselerle paylaşılması yoluna gidilebilecektir.

- En nihayetinde gelişmiş ülkelerden temin edilen veriler sayesinde, orta ve uzun vadede Türk insanının kendine yakışan ve bütün insanlığa örnek teşkil edebilecek şekilde çevre ve temizlik bilincine ulaşmasının yolu açılabilir.

Sonuç

Tabiidir ki çevre ahlâkı ve temizlik kültürü kazandırma projesi, hemen sonuç alınabilecek bir iş değildir. Ancak sorunun halledilmesi yönünde çok yönlü adımların atılması da kaçınılmazdır. Orta ve uzun vadeli hedeflere ulaşmak zor ve sabır isteyen bir iş olacağından, ivedilikle kısa vadeli hedeflere yoğunlaşmakta fayda vardır. Bunun yolu da, tek tek bütün bireylerin sorumluluk bilinciyle yetiştirilmesinden geçer. Aslında yapılması gereken oldukça basittir: Herkes sadece kendi evini temiz tutacak ve kendi evindekileri bilinçlendirecek; başkalarından bir şey beklemeyecektir. Bu anlamda projenin kısa vadede icrası için yapılması gerekenler karmaşık değil oldukça sadedir. Burada girift problemler yumağı ve aşılması gereken yüce dağlar yoktur. Problem elbette vardır ancak her birey bu probleminden sadece kendi payına düşeni yapmakla yükümlüdür. Aslında bunu yapması ve yerine getirmesi bile büyük bir başarıdır. İşte asıl problem, çevre bilincinin tek tek bütün bireylere kazandırılmasında ve sonrasında bu bilincin diğer bireylere de aşılması noktasında yaşanacaktır. Herhalde bunu da aşmanın yolu, her ailenin önce problemin çözümüne kendi içinde katkı vermesi, sonra da etrafındaki halkayı giderek genişletmesi ve tabiri caizse zayıf halkaların ya kendine çeki düzen vererek ya da aradan çekilerek projeye katkı vermeye ikna edilmesidir. Yani çözüm noktasında asıl hedef, tek tek bireyler ve aile kurumudur.

İşte bu safhada din de önemli bir görev icra edecek ve dengeli bir ceza/mükâfat hatırlatması ile insanları motive etmeye çalışacaktır. Bu nedenle projenin orta ve uzun vadeli etabının tamamlanmasında ve bireylerin/ailelerin eğitilmesinde din bilginlerinin de yardımına ihtiyaç duyulacaktır. Bu yardımın ise il ve ilçe müftülükleri kanalıyla bütün cami, mescit ve Kur'ân kursları aracılığıyla her mahalleye ulaşılarak aşılması hedeflenmelidir.

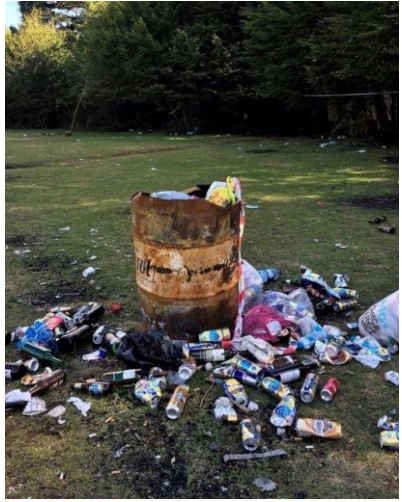
Dolayısıyla insanlarımızda orta ve uzun vadede çevre bilinci ve temizlik kültürü oluşturabilmek için ailelerin; öğretmenleri ve idarecisiyle Millî Eğitim'in; imamı, müezzini,

vaizi ve müftüsüyle Diyanet'in ve bütün hocalarıyla İlâhiyat fakültelerinin ortaklaşa katkısına ihtiyaç duyulacaktır. Orta ve uzun vadedeki bu eğitimin bir devlet meselesi ve millî eğitim politikası haline getirilerek 15-20 yıllık etkili bir takiple başarıya ulaşabileceğini düşünmekteyiz.

Ekler

Böyle bir çalışma hazırlama yolunda bize ilham veren, ülkemizin çevre bilinci ve temizlik kültürü seviyesini gösteren kötü ve iyi örnekler:

İlgili Kaynaklar

- Adawiya, Aicha, "Amerika'da Yapılan Dinî Eğitim Çalışmaları (Sorunları ve Çözüm Yolları)", *III. Din Şûrası: Tebliğ ve Müzakereleri*, 20-24 Eylül 2004, Ankara, 2005, cilt: III, s. 539-542.
- Alpan, Necip, "Amerikan Pedagojisinin Ana Hatları", Ankara 1952, *İlk Öğretim*, 18. cilt, 343. sayı, 5-7.
- Arslan, Ahmet Ali, "Amerika Yerli Kızılderilileri Arasında Orta Asya Türk Kültürünün İzleri", Ankara 1997, *Yeni Türkiye*, III. cilt, 16. sayı [*Türk Dünyası II Özel Sayısı*] , 1729-1733.
- , "Amerika Yerlileri ve Türk Dünyasının Kültür Varlığı Arasındaki Paralellikler", Ankara 2002, *Türkler*, XX. cilt, 897-912.
- Berklin, Cezmi Tahir, "Amerikan Öğretmenlerinin Ahlak Düsturları", İstanbul 1957, *Tedrisat Mecmuası*, VI. cilt, 51-52. sayı, 215-219.
- Cizre, Abdullah, "Amerika'da Köy Çocukları Eğitimi", Ankara 1952, *Öğretmen*, 5. cilt, 55. sayı, 9-17.
- Çakmakçioğlu, Adnan, "Amerikada Okul ve Çocuk Meseleleri", Ankara 1960, *İlk Öğretim*, 25. cilt, 464. sayı, 3-4.
- Durukal, Haluk, "Amerika'da Dini Terbiye", İstanbul 1960, *Sebilü'r-Reşad*, XIII. cilt, 304. sayı, 52.
- Erkal, Mehmet, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaşayan Müslümanlar", İstanbul 1979, *Nesil*, III. cilt, 6. sayı, 62-64.
- Ertürk, Selahattin, "Amerika'da Din ve Eğitim Meselesi", Ankara 1962, *Orkun*, 1. cilt, 10. sayı, 27-30.
- Fazlur Rahman, "Amerika Ortamında Müslüman Kimliği: Türk Toplumunun Durumu = Muslim Identity in the American Environment: The Turkish Case", çeviren M. Mehdi İlhan, Ankara 1990, *İslami Araştırmalar*, IV. cilt, 4. sayı, 323-329.
- Fichter, Joseph H., "Amerikan Değer Sisteminin Görünümleri", çeviren: Mahmut Tezcan, Ankara 1973, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6. cilt, 1-4. sayı, 127-137.
- Goitein, Shlomo Dov, "Muhammad's Inspiration by Judaism", *JJS*, IX, 1958.
- Görener, İbrahim, "Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Müslüman-Hristiyan İlişkileri", Kayseri 1998, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10. sayı, 287-297.
- Güngör, Özcan, "Amerika'da Türkler ve Türklerin Dini Kurumsallaşmaları Açısından Camiler", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler* -, 2010, cilt: XV, sayı: 47, s. 85-101.

- Gürkan, Salime Leyla, *Yahudilik*, İsam Yayınları, İstanbul 2008.
- Johnson, Dean- Foster, Robert G., “Amerika Birleşik Devletlerinde Evlilik Müşavirliği ve Aile Hayatı Eğitimi”, İstanbul 1960, *Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul*, IX. cilt, 13. sayı, 70-81.
- Kauper, Paul G., “Amerika Birleşik Devletlerinde Kanun Hakimiyeti”, İstanbul 1959, *Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul*, IX. cilt, 12. sayı, 90-100.
- Kennedy, John F., “Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı: Çocuklarımızı Nasıl Yetiştirmeliyiz”, Ankara 1961, *Öğretmen*, 14. cilt, 164. sayı, 5, 17.
- Köylü, Mustafa, “Sosyal Din Eğitimi Modeli: ABD ve Latin Amerika Ülkeleri Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2006, cilt: IV, sayı: 12, s. 109-128.
- Sayeed, Sarah, “Amerika’daki Müslümanlar: Bir Medeniyetin Farklılıkları Arasında Köprü Kurmak”, *Medeniyet ve Değerler: Açık Medeniyet-İstanbul Yaklaşımı*, 2013, s. 253-270.
- Tanyu, Hikmet, “Amerika’da Din ve Dini Eğitim”, Ankara 1959, *Türk Yurdu*, 1. cilt, 9, (279), sayı, 9-11.
- , “Amerika’da Okulların Hedefi ve Gayesi”, Ankara 1959, *Türk Yurdu*, 1. cilt, 8, (278). sayı, 25.
- , “Amerika’da ve Türkiye’de Din”, Ankara 1959, *Hilal*, I. cilt, 7. sayı, 5-7.
- Tural, Nazım, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Başkan’ın Yargılanması Impeachment”, Ankara, 1990, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 14. cilt, 117. sayı, 53-59.
- Turan, İbrahim, “Karakter Eğitimi: Amerika Örneği”, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 2014, cilt: XIV, sayı: 1, s. 75-92.
- Uğrasız, Fahri, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Günlük Olayların Öğretimi ve Sosyal Dersler”, Ankara 1950, *İlköğretim*, 15. cilt, 297-298. sayı, 3872-3874.
- Yıldırım, Münir, *Çevre ve Din*, Karahan Yayınları, Adana 2016.